

سلام افلا

دانشگاه هنر اصفهان

دانشکده داوید

گروه مرمت

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مرمت گرایش بنا و بافت تاریخی

باززنده سازی و احیا گذر تاریخی مسجد علی - امامزاده اسماعیل

استاد راهنما:

مهندس حسین پورنادری

استاد مشاور:

مهندس نسیم جعفری

پژوهشگر:

مریم طائفنیا

شهریورماه ۱۳۹۰

اظهار نامه دانشجو:

موضوع پایان نامه : باززنده سازی و احیا گذر تاریخی مسجد علی- امامزاده اسماعیل

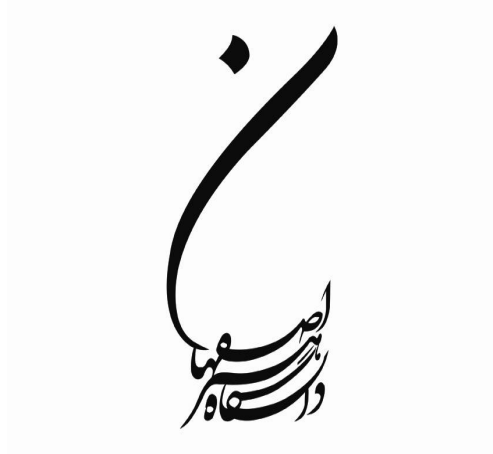
استاد راهنما: مهندس حسین پورنادری

اینجانب مریم طائف نیا دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته مرمت گرایش بنا و بافت تاریخی دانشکده مرمت دانشگاه هنر اصفهان به شماره دانشجویی ۸۷۱۱۲۰۳۲۰۲ گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. به علاوه گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه هنر اصفهان را به طور کامل رعایت کرده ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر اصفهان محفوظ است.
نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشگاه هنر اصفهان

دانشکده.....

گروه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مرمت گرایش بنا و بافت تاریخی خانم مریم طائف نیا
با عنوان:

باززنده سازی و احیا گذر تاریخی مسجد علی - امامزاده اسماعیل

ارایه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای درجه‌ی کارشناسی ارشد که در تاریخ ۱۳۹۰/۰۶/۳۰ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره ۸۵/ ۱۷ درجه به تصویب نهایی رسید

- ۱- استاد راهنمای اول پایان نامه آقای دکتر حسین پورنادری با مرتبه علمی امضا
- ۳- استاد مشاور اول پایان نامه آقای دکتر نسیم جعفری با مرتبه علمی امضا
- ۵- استاد داور داخل گروه آقای دکتر غلامرضا کیانی با مرتبه علمی امضا
- ۶- استاد داور خارج از گروه آقای دکتر محمد مسعود با مرتبه علمی امضا

مهر و امضای مدیر گروه

چکیده:

تضاد بافت‌های تاریخی و ساختارهای جدید از مسائل مهمی است که طی دهه‌های اخیر، توجه کارشناسان معماری، شهرسازی و مرمت شهری را به خود جلب کرده است. همزیستی دو فرهنگ حفظ و احیا بافت تاریخی، و نوسازی‌های ضروری امری است حیاتی که هدایت طرح‌ها و برنامه‌ها را به گونه‌ای که به ارتقا کیفیت محیط بیانجامد، طلب می‌کند. احترام به گذشته، پاسخگویی به نیازهای زندگی معاصر و تلاش در حفظ میراث برای آینده، از جمله مبانی و اهداف چنین طرح‌ها می‌باشد.

این نوشتار تلاشی است در جهت شناخت و باززنده سازی بافت محله مسجدعلی به‌ویژه گذر حیدر میرزا که از محورهای تاریخی اطراف میدان عتیق و انشعابی است از محور تاریخی هارونیه که آثار و بناهای ارزشمند دوران سلجوقی را تا معاصر در در کنار هم شکل داده و بافت غنی‌ای را بوجود آورده است. پژوهش بدنبال رسیدن به اهدافی چون بازگرداندن هویت مسکونی به محله، ارتقا امنیت و ایمنی دسترسی‌های درون محله به‌ویژه محورهای ارتباط‌دهنده مراکز، ارتقای کیفیت‌های سرزندگی و پویایی محیط گذر تاریخی حیدر میرزا و پیوند عناصر تاریخی و ارزشمند مجاور آن می‌باشد. این اهداف در پی شناخت آسیب‌های کالبدی، عملکردی و ارتباطی و نیز تجزیه و تحلیل عوامل مذکور، شناخت مسائل و مشکلات، شناخت توانمندی عوامل و فضاهای موجود، به سمت طراحی، بهینه سازی و برخورداری همه جانبه از این عوامل و فضاها در راستای احیای بناها و بافت تاریخی، ارتقا عوامل خوانایی، حفظ و طراحی فضای سبز در بافت به عنوان تنفسگاه- های شهری، و راهکارهای مناسب به منظور رفع آسیب‌ها سوق داده شد.

کلید واژگان احیا بافت تاریخی - ارتقا کیفیت محیط - تنفسگاه های شهری

تقدیم به:

روان جاودان **پدرم** که هستی ام از او جان گرفت و مرا وارث نام نیک خود نهاد. از ایزد منان شادی روانش را استدعا دارم.

و **مادرمهربانم** که در راه موفقیت من از هیچ کوششی فروگذار نکرد، از خدای بزرگ می خواهم به من توفیق ادای وظیفه و به ایشان دوام عمر با عزت عطا فرماید.

تقدیم به خواهران و برادران عزیزم که همواره از یاری آنها بی بهره نمانده ام.

و با سپاس فراوان از:

استاد گرامی جناب آقای **مهندس حسین پورنادری** که در نهایت بزرگواری و با وجود گرفتاری های فراوان راهنمایی این بررسی را پذیرفتند، در مدت بهره جستن از دانش ایشان، وی را فردی پرتلاش، استادی دلسوز و آگاه یافتم. از ایزد متعال کامیابی و شادکامی ایشان را آرزومندم.

و سپاس از استاد محترم جناب آقای **دکتر نسیم جعفری** که همچون مشاور دلسوز و آگاه، صمیمانه مرا در این پژوهش یاری رساندند؛ از خدای بزرگ توفیق روز افزون برای ایشان خواستارم.

با تشکر بسیار از:

استاد ارجمند جناب آقای **دکتر مسعود و آقای دکتر کیانی** که بار داوری این پایان نامه را پذیرفتند صمیمانه سپاس گزارم.

و با امتنان و قدردانی از همه ی استادان بزرگواری که در طی دوران تحصیل افتخار شاگردی ایشان را داشته ام، به ویژه:

آقای دکتر **داریوش حیدری**، آقای دکتر **رضا ابویی**، آقای دکتر **جبل عاملی**، آقای **مهندس منتظر**، آقای **دکتر پدرام و آقای دکتر وطن خواه**.

و با سپاس از همه ی کارمندان دانشگاه که با کار و کوشش خود زمینه را برای آموختن ما فراهم ساختند به ویژه:

خانم توکلی، آقای **مهندس خلیلیان**، آقای **جمشیدی و خانم درویشی**.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول- کلیات طرح
۲	۱-۱. بیان موضوع
۲	۲-۱. اهمیت موضوع
۳	۳-۱. اهداف تحقیق
۳	۴-۱. چارچوب نظری پژوهش
۳	۵-۱. روش تحقیق
۴	۶-۱. قلمرو مکانی و زمانی پژوهش (جامع آماری)
۴	۷-۱. فرآیند تحقیق
۴	۸-۱. نمایگان تحقیق
۶	۲. فصل دوم- مروری بر پیشینه طرح
۶	۱-۲. پیشینه بستر طرح
۸	۱-۱-۲. بررسی و شناخت شهر اصفهان
۱۲	۲-۲. مروری بر طرح های بالادست و مشابه
۱۲	۱-۲-۲. پیشینه تهیه طرح های کالبدی شهر اصفهان
۱۵	۲-۲-۲. کلیات و اصول طرح جامع
۱۸	۳-۲-۲. بررسی طرح تفصیلی- شناخت وضع موجود
۲۰	۴-۲-۲. بررسی طرح تفصیلی منطقه تاریخی اصفهان - ساختار اصلی طرح
۳۰	۳-۲. مبانی نظری
۳۲	۳. فصل سوم- شناخت
۳۳	۱-۳. موقعیت محدوده مورد مطالعه در شهر اصفهان
۳۳	۱-۱-۳. پیشینه تاریخی
۳۴	۲-۱-۳. شکل گیری محلات
۳۶	۲-۳. عناصر شهری تاریخی در محله مسجدعلی و پیرامون آن
۳۶	۱-۲-۳. فضاهای باز
۳۶	۲-۲-۳. مجموعه ها و ابنیه شاخص باارزش تاریخی
۴۲	۳-۳. شناخت وضع موجود براساس نظام چهارگانه
۴۶	۱-۳-۳. نظام کالبدی- فضایی
۵۹	۲-۳-۳. نظام کارکردی
۶۳	۳-۳-۳. نظام حرکتی
۷۲	۴-۳-۳. نظام زیست محیطی
۸۲	۴. فصل چهارم- تحلیل سازمان فضایی- کالبدی
۸۳	۱-۴. ویژگی های کلی سازمان فضایی

۸۶.....	۲-۴. سازمان کالبدی محدوده و عناصر تشکیل دهنده آن.....
۸۷.....	۱-۲-۴. عناصر شاخص (کلیدی).....
۸۸.....	۲-۲-۴. مراکز محلات.....
۹۰.....	۳-۲-۴. گذرها (شبکه معابر) و فضاهای باز.....
۹۴.....	۴-۲-۴. کاربری‌ها.....
۹۶.....	آسیب شناسی بافت تاریخی مسجدعلی بویژه گذر حیدر میرزا.....
۹۷.....	۳-۴. نحوه تاثیرگذاری آسیب‌ها بر بدنه و فضاهای گذر حیدر میرزا.....
۹۷.....	۱-۳-۴. آسیب‌های فرسایشی.....
۹۷.....	۲-۳-۴. آسیب‌های ساختاری.....
۹۸.....	۴-۴. علل و عوامل آسیب‌های بافت تاریخی گذر نایب الصدر.....
۹۸.....	۱-۴-۴. عامل محیط طبیعی.....
۹۸.....	۲-۴-۴. عامل انسانی.....
۱۰۱.....	۳-۴-۴. عامل کالبدی-فضایی.....
۱۰۵.....	تجزیه و تحلیل اطلاعات (بررسی امکانات و محدودیت‌ها).....
۱۰۶.....	۵-۴. جنبه های بررسی امکانات و محدودیت های بافت.....
۱۰۶.....	۱-۵-۴. هویتی.....
۱۰۶.....	۲-۵-۴. کالبدی- فضایی.....
۱۰۸.....	۳-۵-۴. کارکردی.....
۱۰۹.....	۴-۵-۴. شبکه دسترسی رفت و آمد.....
۱۱۰.....	۵-۵-۴. بصری و زیبایی شناختی.....
۱۱۷.....	۵. فصل پنجم- طرح پیشنهادی.....
۱۱۸.....	مقدمه.....
۱۱۸.....	۱-۵. ایده‌های اصلی طرح.....
۱۲۲.....	۲-۵. برآورد جمعیت آینده و کاربری‌های مورد نیاز محله.....
۱۲۷.....	۳-۵. ارائه طرح بر سکانسهای دید گذر نواب میرزا (از هاتف به هارونیه).....
۱۳۰.....	۴-۵. ارائه طرح بر سکانسهای دید گذر نواب میرزا (از هارونیه به هاتف).....
۱۳۵.....	۵-۵. ضوابط طراحی.....
۱۴۰.....	منابع و ماخذ.....
۱۴۲.....	پیوست.....

فهرست جدول ها

صفحه	عنوان
۲۷.....	جدول شماره ۱-۲ : ضوابط و مقررات ساختمانی طرح تفصیلی
۱۰۳.....	جدول شماره ۱-۴ جمع بندی حاصل از آسیب شناسی بافت تاریخی گذر حیدر میرزا.....
۱۰۴.....	جدول شماره ۲-۴ بررسی نقاط ضعف، قوت، فرصت ها و تهدیدهای حاصل از آسیب شناسی بافت تاریخی گذر حیدر میرزا
۱۲۱.....	جدول شماره ۱-۵ بررسی اهداف کلان، اهداف خرد و سیاست های منتج به طرح.....
۱۲۲.....	جدول شماره ۲-۵ سطوح و سرانه کاربری های وضع موجود و پیشنهادی محله مسجدعلی.....

فهرست نقشه ها

صفحه	عنوان
۱۲.....	نقشه شماره ۲-۱ طرح جامع کوکس.....
۱۲.....	نقشه شماره ۲-۲ کوکس، ساختار کلی
۱۲.....	نقشه شماره ۲-۳ کوکس، کاربری اراضی.....
۱۳.....	نقشه شماره ۲-۴ طرح جامع ارگانیک.....
۱۴.....	نقشه شماره ۲-۵: طرح جامع اصفهان، ۱۳۶۵.....
۱۴.....	نقشه شماره ۲-۶: طرح جامع اصفهان، ۱۳۶۷.....
۱۶.....	نقشه شماره ۲-۷ مقایسه عکس های هوایی و مداخلات.....
۱۶.....	نقشه شماره ۲-۸ مقایسه عکس های هوایی و مداخلات.....
۱۶.....	نقشه شماره ۲-۹ مقایسه عکس های هوایی و مداخلات.....
۱۷.....	نقشه شماره ۲-۱۰: نقشه طرح جامع اصفهان.....
۱۸.....	نقشه شماره ۲-۱۱: موقعیت منطقه ۳ اصفهان
۱۸.....	نقشه شماره ۲-۱۲: محدوده محلات منطقه ۳ اصفهان.....
۱۸.....	نقشه شماره ۲-۱۳: قطعات شهری منطقه ۳.....
۱۹.....	نقشه شماره ۲-۱۴: استخوان بندی منطقه ۳ اصفهان.....
۲۰.....	نقشه شماره ۲-۱۵: محور تاریخی اصفهان
۲۱.....	نقشه شماره ۲-۱۶: ساختار منطقه تاریخی اصفهان
۲۲.....	نقشه شماره ۲-۱۷: ساختار محورهای شهری
۲۲.....	نقشه شماره ۲-۱۸: ساختار محوطه های مسکونی
۲۵.....	نقشه شماره ۲-۱۹: پیشنهاد طرح تفصیلی در محدوده گلپهار با تاکید بر محله مسجدعلی - کاربری اراضی.....
۲۶.....	نقشه شماره ۲-۲۰: پیشنهاد طرح تفصیلی در محدوده گلپهار با تاکید بر محله مسجدعلی - شبکه معابر.....
۲۷.....	نقشه شماره ۲-۲۱: پیشنهاد طرح تفصیلی در محدوده گلپهار با تاکید بر محله مسجدعلی - ضوابط و مقررات
۲۸.....	نقشه شماره ۲-۲۲: طرح تفصیلی مصوب میدان عتیق - کاربری اراضی
۳۳.....	نقشه شماره ۳-۱: محدوده تاریخی محله گلپهار
۳۳.....	نقشه شماره ۳-۲: موقعیت محدوده گلپهار در اصفهان امروزی
۳۳.....	نقشه شماره ۳-۳: جایگاه گذر حیدر میرزا در محدوده محلات
۳۴.....	نقشه شماره ۳-۴: شکل گیری محلات و پراکندگی مراکز آن‌ها در محدوده گلپهار
۳۴.....	نقشه شماره ۳-۵: تغییر مرز محلات پس از شکل گیری خیابان‌ها
۳۵.....	نقشه شماره ۳-۶: درجه بندی گذرها براساس نقش ارتباطی و تمرکز عناصر تعریف کننده آن‌ها
۳۶.....	نقشه شماره ۳-۷: جلوخان حیدر میرزا
۳۶.....	نقشه شماره ۳-۸: عناصر بارزش تاثیرگذار در اطراف محله
۳۷.....	نقشه شماره ۳-۹: ساختار تاریخی میدان عتیق
۳۷.....	نقشه شماره ۳-۱۰: نقشه تاریخی بناهای اطراف بازار اصفهان
۳۹.....	نقشه شماره ۳-۱۱: عناصر بارزش تاثیرگذار درون محله
۴۰.....	نقشه شماره ۳-۱۲: موقعیت خانه رشیدی

- نقشه شماره ۳-۱۳: جایگاه گذر هارونیه در محله مسجدعلی ۴۱
- نقشه شماره ۳-۱۴: جایگاه گذر حیدر میرزا در محله مسجدعلی ۴۱
- نقشه شماره ۳-۱۵: جایگاه گذر حیدر میرزا در محله مسجدعلی ۴۱
- نقشه شماره ۳-۱۶: ساختار تاریخی ۴۷
- نقشه شماره ۳-۱۷: بلوک بندی ۴۸
- نقشه شماره ۳-۱۸: بررسی سازمان فضایی بافت ۴۹
- نقشه شماره ۳-۱۹: گونه های ساخت بناهای عمومی مهم ۵۰
- نقشه شماره ۳-۲۰: گونه های مسکون در محله ۵۱
- نقشه شماره ۳-۲۱: گونه های بنای مسکونی در حوزه اصلی ۵۲
- نقشه شماره ۳-۲۲: فضاهای باز عمومی محله ۵۳
- نقشه شماره ۳-۲۳: فضای باز گذر نایب الصدر ۵۳
- نقشه شماره ۳-۲۴: فضای باز گذر میرزا باقر شیخ ۵۳
- نقشه شماره ۳-۲۵: کیفیت بناها در محله ۵۴
- نقشه شماره ۳-۲۶: کیفیت بناها در حوزه اصلی ۵۵
- نقشه شماره ۳-۲۷: دوره بندی تاریخی ۵۶
- نقشه شماره ۳-۲۸: نظام ارتفاعی در وضع موجود محله ۵۷
- نقشه شماره ۳-۲۹: نظام ارتفاعی وضع موجود محدوده اصلی ۵۸
- نقشه شماره ۳-۳۰: کاربری محله در وضع موجود ۶۰
- نقشه شماره ۳-۳۱: کاربری موجود محدوده اصلی ۶۱
- نقشه شماره ۳-۳۲: وضعیت بهره برداری اراضی ۶۲
- نقشه شماره ۳-۳۳: معرفی گذر هارونیه ۶۴
- نقشه شماره ۳-۳۴: معرفی گذر مشیر ۶۴
- نقشه شماره ۳-۳۵: معرفی گذر حیدر میرزا ۶۵
- نقشه شماره ۳-۳۶: معرفی گذر میرزا باقر شیخ ۶۵
- نقشه شماره ۳-۳۷: ورودی های بافت ۶۶
- نقشه شماره ۳-۳۸: دسته بندی معابر موجود براساس نقش ۶۷
- نقشه شماره ۳-۳۹: دسته بندی معابر موجود براساس عرض ۶۸
- نقشه شماره ۳-۴۰: دسته بندی معابر موجود براساس نوع استفاده ۶۹
- نقشه شماره ۳-۴۱: امکان های دسترسی در محدوده محله ۷۰
- نقشه شماره ۳-۴۲: بررسی مقاطع مختلف گذر حیدر میرزا ۷۱
- نقشه شماره ۳-۴۳: فضاهای سبز محدوده محله ۷۳
- نقشه شماره ۳-۴۴: موقعیت مادی جوی شاه نسبت به محلات ۷۳
- نقشه شماره ۳-۴۵: سیمای بصری گذر حیدر میرزا ۷۴
- نقشه شماره ۳-۴۵: سیمای بصری گذر حیدر میرزا ۷۵
- نقشه شماره ۴-۱: نمونه الگوهای ساخت جدید و قدیم در بافت ۸۳
- نقشه شماره ۴-۲: نمونه واحدهای جدید همسایگی ۸۳
- نقشه شماره ۴-۳: نمونه واحد همسایگی باقیمانده از گذشته ۸۴

- نقشه شماره ۴-۴: انواع فضاهای ارتباطی محدوده ۸۴
- نقشه شماره ۴-۵: شکل‌گیری گذرهادرارتباط با بناهای شاخص ۸۶
- نقشه شماره ۴-۶: مجموعه هارونیه در نقشه امروزی و نقشه سیدرضاخان ۸۷
- نقشه شماره ۴-۷: مجموعه امامزاده اسماعیل در نقشه امروزی و نقشه سیدرضاخان ۸۸
- نقشه شماره ۴-۸: مراکز محلات نقشه سیدرضاخان ۸۸
- نقشه شماره ۴-۹: مرکز محله خواجه علم ۸۸
- نقشه شماره ۴-۱۰: مرکز محله هارونیه ۸۹
- نقشه شماره ۴-۱۱: مرکز محله امامزاده اسماعیل ۸۹
- نقشه شماره ۴-۱۲: مرکز محله مشیر ۸۹
- نقشه شماره ۴-۱۳: عملکرد بناهای گذر ۹۱
- نقشه شماره ۴-۱۴: فضاهای پر خالی ۹۱
- نقشه شماره ۴-۱۵: بررسی عملکردی گره‌ها، شکل کالبدی گذر و بدنه‌های بارزش ۹۱
- نقشه شماره ۴-۱۶: عملکرد بناهای گذر ۹۲
- نقشه شماره ۴-۱۷: فضاهای پر و خالی گذر ۹۲
- نقشه شماره ۴-۱۸: عملکرد گره‌ها و شکل کالبدی گذر ۹۲
- نقشه شماره ۴-۱۹: بدنه‌های بارزش گذر ۹۲
- نقشه شماره ۴-۲۰: عملکرد بناهای گذر ۹۳
- نقشه شماره ۴-۲۰: عملکرد بناهای گذر ۹۳
- نقشه شماره ۴-۲۱: عملکرد بناهای گذر ۹۳
- نقشه شماره ۴-۲۲: عملکرد گره‌ها و شکل کالبدی گذر ۹۳
- نقشه شماره ۴-۲۳: حوزه نفوذ بازار ۹۵
- نقشه شماره ۴-۲۴: توزیع فضایی عملکردها ۹۶
- نقشه شماره ۴-۲۵: حضور ابنیه غیرفعال و نیمه فعال در بافت ۹۸
- نقشه شماره ۴-۲۶: ارتباط گذر حیدر میرزا و میدان عتیق ۱۰۱
- نقشه شماره ۴-۲۷: شکل‌گیری محلات و پراکندگی مراکز آن‌ها ۱۰۶
- نقشه شماره ۴-۲۸: تغییر مرز محلات پس از شکل‌گیری خیابانها ۱۰۶
- نقشه شماره ۴-۲۹: جایگاه سردرها، سابط‌ها به‌عنوان پتانسیلها و الگوهای بافت ۱۰۷
- نقشه شماره ۴-۳۰: وضعیت کاربری‌های غیرمسکونی محدوده مورد مطالعه ۱۰۸
- نقشه شماره ۴-۳۱: تعرض فعالیت‌های کارگاهی و انبار به بافت مسکونی ۱۰۹
- نقشه شماره ۵-۱: ساختار ایده کلی و پروژه‌های تعریف شده در آن ۱۲۴
- نقشه شماره ۵-۲: کاربری پیشنهادی محله ۱۲۵
- نقشه شماره ۵-۳: دسته‌بندی معابر براساس نوع استفاده ۱۲۶
- نقشه شماره ۵-۴: طراحی سیمای بصری گذر حیدر میرزا ۱۳۴
- نقشه شماره ۵-۵: طراحی فضای همگانی پیشنهادی ۱۳۸
- نقشه شماره ۵-۶: طراحی فضای جلوخان حیدر میرزا ۱۳۹

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۶	شکل ۱-۲ اصفهان در دوران باستان.....
۷	شکل ۲-۲ اصفهان دوره ساسانی.....
۷	شکل ۳-۲ اصفهان دوره عباسی.....
۸	شکل ۴-۲ اصفهان دوره سلجوقی.....
۸	شکل ۵-۲ اصفهان دوره سلجوقی.....
۹	شکل ۶-۲ اصفهان دوره صفوی.....
۱۰	شکل ۷-۲ اصفهان دوره صفوی.....
۱۰	شکل ۸-۲ اصفهان دوره صفوی.....
۱۱	شکل ۹-۲ اصفهان دوره قاجاریه.....
۱۱	شکل ۱۰-۲ اصفهان دوره پهلوی.....
۲۴	شکل شماره ۱۱-۲: آزادسازی میدان عتیق،.....
۲۴	شکل شماره ۱۲-۲: میدان در حال آماده سازی.....
۲۴	شکل شماره ۱۳-۲: ایجاد زیرگذر میدان عتیق.....
۲۴	شکل شماره ۱۴-۲: آزادسازی گذرهای متنج به میدان.....
۲۸	شکل شماره ۱۵-۲: نمود حجمی میدان عتیق پس از احیا.....
۲۹	شکل شماره ۱۶-۲: نما و مقطع پیشنهادی میدان عتیق.....
۲۹	شکل شماره ۱۷-۲: نمای پیشنهادی جداره شرقی میدان عتیق.....
۲۹	شکل شماره ۱۸-۲: نمود حجمی میدان عتیق پس از احیا.....
۲۹	شکل شماره ۱۹-۲: نمود حجمی احیا میدان عتیق - اتصال خیابان ها با زیرگذر.....
۳۶	شکل شماره ۱-۳: تصویر امروزی جلوخان حیدر میرزا.....
۳۷	شکل شماره ۲-۳: تصویر سازی میدان عتیق - سلجوقی.....
۳۸	شکل شماره ۳-۳: عناصر مجموعه هارونیه.....
۳۸	شکل شماره ۴-۳: دیداز درون بخش قدیمی امامزاده اسماعیل به امامزاده جعفر و منار علی.....
۳۸	شکل شماره ۵-۳: معرفی مجموعه امامزاده اسماعیل و امامزاده جعفر در حال حاضر.....
۳۹	شکل شماره ۶-۳: چشم انداز تاریخی به بافت.....
۴۰	شکل شماره ۷-۳: جلوخان نایب الصدر به عنوان یک واحد همسایگی.....
۴۰	شکل شماره ۸-۳: نمای جنوبی. خانه رشیدی پس از مرمت.....
۴۰	شکل شماره ۹-۳: نمای شمالی خانه رشیدی پس از مرمت.....
۴۰	شکل شماره ۱۰-۳: نمای غربی خانه رشیدی پس از مرمت.....
۴۱	شکل شماره ۱۱-۳: موقعیت گذر هارونیه.....
۵۳	شکل شماره ۱۲-۳: جلوخان حیدر میرزا محله.....
۵۳	شکل شماره ۱۳-۳: فضای باز گذر میرزا باقر شیخ.....
۶۴	شکل شماره ۱۴-۳: دیدبه گذر هارونیه از منار علی.....
۶۴	شکل شماره ۱۵-۳: دیدبه گذر هارونیه و مشیر از منار علی.....
۶۵	شکل شماره ۱۶-۳: گذر حیدر میرزا.....

- شکل شماره ۳-۱۷: گذر میرزا باقر شیخ، گشودگی مستطیل شکل ۶۵
- شکل شماره ۳-۱۸: جلوخان نایب‌الصدر-محل پارک ۷۰
- شکل شماره ۳-۱۹: محل پلاک تخریب شده در گذر حیدر میرزا به عنوان پارکینگ ۷۰
- شکل شماره ۳-۲۰: فضای سبز جلوخان ۷۳
- شکل شماره ۳-۲۱: تداخل سواره و پیاده و آلودگی صوتی ۷۳
- شکل شماره ۴-۱: هارون ولایت-اربعین ۸۷
- شکل شماره ۴-۲: جلوخان نایب‌الصدر ۸۷
- شکل شماره ۴-۳: بدنه "ج" ۹۳
- شکل شماره ۴-۴: دید از نقطه ۲ ۹۳
- شکل شماره ۴-۵: دید از نقطه چرخش ۱ ۹۳
- شکل شماره ۴-۶: بدنه "ب" ۹۳
- شکل شماره ۴-۷: بدنه "الف" ۹۳
- شکل شماره ۴-۸: ورود به گذر مشیر از هارونیه ۹۴
- شکل شماره ۴-۹: بدنه های بارزش گذر ۹۴
- شکل شماره ۴-۱۰: دید از نقطه چرخش ۱ ۹۴
- شکل شماره ۴-۱۱: دید از نقطه چرخش ۳ ۹۴
- شکل شماره ۴-۱۲: دید از نقطه چرخش ۲ ۹۴
- شکل شماره ۴-۱۳: بدنه های بارزش گذر ۹۵
- شکل شماره ۴-۱۴: ورود به گذر نایب‌الصدر ۹۵
- شکل شماره ۴-۱۵: دید از نقطه چرخش ۲ ۹۵
- شکل شماره ۴-۱۶: دید از نقطه چرخش ۱ ۹۵
- شکل شماره ۴-۱۷: دید از نقطه چرخش ۳ ۹۵
- شکل شماره ۴-۱۸: تخریب جداره‌ها و خالی شدن بند آجر هادر اثر رطوبت، بدلیل نبودن ازاره ۱۰۰
- شکل شماره ۴-۱۹: مخدوش نمودن بدنه اصلی گذر با اندود ۱۰۰
- شکل شماره ۴-۲۰: تخریب بناهای بارزش بافت بعلت متروکه شدن بنا ۱۰۱
- شکل شماره ۴-۲۱: نوسازی بناهای بافت بدون توجه به زمینه آن ۱۰۱
- شکل شماره ۴-۲۲: مرمت و احیا بنای تاریخی خانه رشیدی و تبدیل کاربری آن به حوزه علمیه بانوان ۱۰۱
- شکل شماره ۴-۲۳: نمونه نوسازی‌های صورت گرفته در بافت بدون توجه به زمینه ۱۰۲
- شکل شماره ۴-۲۴: غیراصولی بودن تاسیسات شهری ۱۰۲
- شکل شماره ۴-۲۵: تداخل سواره، پیاده و دوچرخه، حضور وسایل نقلیه مرتبط با بازار، بدنه‌های بناهای آسیب دیده ۱۰۳
- شکل شماره ۴-۲۶: ساخت بنای نوساز بر روی سه بنای بارزش که متروک و مخروب شده بودند ۱۰۴
- شکل شماره ۴-۲۷: عدم فرهنگ پاکیزگی محیط بافت ۱۰۴
- شکل شماره ۴-۲۸: رها شدن بنای مخروبه و تبدیل شدن به زباله دانی ۱۰۴
- شکل شماره ۴-۲۹: سیمای مخدوش بدنه‌ها با مصالح نامتجانس و تاسیسات شهری ۱۰۴
- شکل شماره ۴-۳۰: تخریب خانه مسکونی بارزش ۱۰۸
- شکل شماره ۴-۳۱: عدم توجه به پتانسیل‌های تاریخی بافت ۱۰۸
- شکل شماره ۴-۳۲: ارتفاع نامناسب با عرض معبر، تغییر در الگوی ساخت و ساز ۱۰۸

- شکل شماره ۴-۳۳: ناهمگونی بافت و ساخت وساز نامطلوب ۱۰۸
- شکل شماره ۴-۳۴: فرسودگی بناهای کنارگذر و شبکه تاسیسات ۱۰۹
- شکل شماره ۴-۳۵: وجود مخروبه‌ها در بافت و املاک بدون کاربری ۱۰۹
- شکل شماره ۴-۳۶: فرسودگی بناهای کنارگذر ۱۰۹
- شکل شماره ۴-۳۷: نمونه‌ای از سردر بارزش و سابط درباخت ۱۰۹
- شکل شماره ۴-۳۸: نمونه‌هایی از سردرهای ارزشمند در بافت مورد مطالعه ۱۰۹
- شکل شماره ۴-۳۹: وضعیت موجود جلوخان نایب الصدر ۱۱۰
- شکل شماره ۴-۴۰: اختلاط ناهمگون تردد وسایل نقلیه و پیاده ۱۱۱
- شکل شماره ۴-۴۱: مسیرهای بن بست ، متروکه و باریک ۱۱۲
- شکل شماره ۴-۴۲: دید مناسب به منار مسجد علی و وجود فضای سبز در جلوخان نایب الصدر ۱۱۲

پیشگفتار:

بناها، مجموعه‌ها و بافت‌های باارزش شهری از مهمترین یادگارهایی هستند که از نسل‌های قبل بدست ما رسیده و باید چون میراث‌داری امین آن‌ها را به نسل‌های بعدی انتقال دهیم. این یادگارها در انتقال اصالت و هویت زندگی شهری از گذشته تا حال موثر بوده است. بنابراین تلاش برای شناخت هرچه بیشتر آن‌ها و دریافت راهکارهایی در جهت حفظ و احیا این محدوده‌ها حیاتی می‌باشد.

برای آن که یک بافت تاریخی و ارزشمند بتواند بصورت زنده و فعال به حیات خود ادامه دهد می‌بایست به گونه‌ای با آن برخورد شود که هم تمام ارزش‌های ساختاری و ویژگی‌های ماهوی و کالبدی آن حفظ گردد و هم بافت کالبدی قدیم با ضروریات زندگی امروز و فردا انطباق یابد. به عبارت دیگر نه برخورد با نگرش موزه‌ای باشد و نه نادیده گرفتن ارزشهای کهن.

برخورد موزه‌ای حاصل نگاهی است که می‌کوشد زمان حاضر را هرچه بیشتر به گذشته شبیه سازد، ازین رو به حفظ پوسته و ظاهر بناها اقدام می‌کند. از سوی دیگر، توسعه و رویکردهای مبتنی بر آن نیز تهدید برای میراث فرهنگی و به خصوص بافت‌های باارزش شهری محسوب می‌شود. تجربه‌های قبل نشان می‌دهد که اندیشه‌های مبتنی بر توسعه، مهمترین چالش پیش روی میراث فرهنگی و بافت‌های باارزش شهری در ایران محسوب می‌شوند، اندیشه‌هایی که به عنوان شتابزده یاد می‌شود. از اینرو در اغلب شهرها بناها و فضاهای با هویت وجود دارند که تاثیر خود را ازدست داده‌اند و یا به اشغال بناهای نازیبا درآمده‌اند.

حقیقت این است که به بهسازی و نوسازی در چارچوب صحیح، کم ارزش داده و یا ارزش نداده‌ایم. بنابراین اگر در شهرسازی و معماری گذشته آثار سلامت، هوشمندی و هنر را در ساختن و پرداختن محیط زندگی خود مشاهده می‌کنیم و بدنال‌الهام از فکر، فرهنگ و روش گذشتگان برای جبران اشتباهات گذشته هستیم، می‌بایست هرچه زودتر شرایط احترام بر گذشته را فراهم آورده و به ادامه حیات با تامین رفاه و آسایش ساکنین قدیمی شهرها بپردازیم.

دشواری‌ترین طراحی در محلات قدیمی بویژه اگر دارای ارزش‌های تاریخی محیطی و معماری بالا باشند، موقع شناسی و تشخیص بین تمایلات نوسازی و امروزی شدن و حفت ساختارها و فرهنگ گذشته است. این نوشتار آگاهانه به بازشناسی محله به عنوان قالب گذر تاریخی ویژه پژوهش می‌پردازد و با نگاهی تحلیلی روند مداخله در بافت را بررسی می‌کند و می‌کوشد با در نظر گرفتن تمامی جنبه‌های مرتبط با رعایت احترام به ساختار تاریخی، لوازم و امکانات متناسب با زندگی و تحولات امروزی را فراهم آورد.

فصل اول:

کلیات طرح

بیان موضوع:

مجموعه میدان کهنه به عنوان اصلی ترین و قدیمی ترین قطعه شمالی محور تاریخی شهر اصفهان شناخته شده است. این مجموعه بازتاب گویایی از سبک های معماری و شهرسازی شهر اصفهان در اعصار مختلف بوده که در طول زمان دستخوش دگرگونی ها و تحولات بسیار گشته است .

حضور عناصر نشانه ای اصلی در مجاورت میدان که در شکل دادن فضای ذهنی آن مؤثر بودند، شبکه ای را از نظر بصری و فضایی آفریده بود که اتصال عناصر شهری به استخوان بندی اصلی را امکان پذیر می ساخت. تحکیم حیات مرکز شهر تا حدود زیادی وابسته به تحکیم همه شریانهای ارتباطی بوده است.

محور تاریخی واقع در ضلع جنوبی میدان، از جمله گذرهایی است که نقش اتصالی برخی از عناصر مهم شهری به استخوان بندی تاریخی شهر را دارد. این محور از ضلع جنوبی میدان عتیق - هارونیه و مسجد علی شروع و با عبور از جلوخان حیدر میرزا به مقبره امامزاده جعفر و از آنجا به مقبره امامزاده اسماعیل و مسجد خان و مقبره خواجه نظام الملک رسیده و نهایتاً در امامزاده ابراهیم و مرکز محله دارالبطیخ ختم می گردد. بخشی از این گذر به عنوان استخوان بندی محله هارونیه عمل می کند که علاوه بر حفظ ساختار آن، از طریق ارتباط با استخوان بندی محله های مجاور، رابط بخش جنوب شرقی میدان عتیق به محله های اطراف می باشد.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

احیا تهرنگ های باقی مانده از گذشته تاریخی شهر، موجب بازیابی هویت فراموش شده آن می شود. گذرهای تاریخی به همراه عناصر اصلی دربرگیرنده خود همچون شریان هایی از بستر شهر می باشند که اسکلت اصلی آن را تعریف می کنند؛ بنابراین پرداختن به آنها از طریق طراحی به منظور احیا، در غالب محورهای تاریخی، فرهنگی و گردشگری موجب دمیدن روح زندگی در آنها می شود و همچون خون که در رگ های بدن جریان می یابد، سرزندگی را با خود به ارمغان خواهد آورد.

این فرایند به همراه خود ارتقا سطح کیفیت محیط دربرگیرنده گذر تاریخی را دارد که عواید آن شامل جلوگیری از مهاجرت ساکنین بومی و افزایش سطح رفاه آنها، جلوگیری از تخریب بافت، حفظ سرمایه های ملی، کمک به ارزش های اقتصادی، حفظ تصویر ذهنی مردم از شهر و ... خواهد بود.

با اجرای طرح احیا میدان کهنه به عنوان مرکز تاریخی اصفهان، گذر تاریخی هارونیه - امامزاده اسماعیل در درگاه جنوب شرقی میدان واقع می شود، بنابراین پرداختن به آن اهمیتی دوچندان می یابد. باتوجه به پتانسیل بیان شده این گذر می تواند در نقش یک محور جاذب به مرکز احیا شده هسته سلجوقی شهر عمل کند.